

A celldömölki búcsújáráshely kialakulása
Írta: Nagy József
Kiadja: Római Katolikus Plébánia Celldömölk. 1996.

Előszó

„Ó, kiscelli Szent Szűz.....

Oltárodrol kegyes szemmel nézz le ránk!"

énekli csaknem 250 éve a Celldömölkre zarándokló, Máriát tisztelő hívő, katolikus keresztény, magyar lélek.

Jelen kiadványunkkal ahhoz szeretnénk segítséget nyújtani a celldömölki és a távolból érkező híveknek egyaránt, hogy ezt a Máriát tisztelő éneket tisztábban, szebben és őszintébben tudják énekelni, sőt éneklésre sokakat- ellanygulókat és elesni látszókat is - meg tudják hívni. Mert zarándokúton vagyunk, mely egy örök és boldog haza felé irányítja tekintetünket. Ez a zarándokút a „hit engedelmisségének útja", ahol legbiztosabb és legigazabb vezetőnk az, aki „boldog volt, mert hitt": Mária. Isten az ő karjaiba helyezte önmagát, hogy emberré legyen, és ebben a találkozásban és kapcsolódásban az embert örök és végső céljába elérkezni segítse. Az Egyház zarándokútján kezdettől jelen van Mária. „Benne - ezen zarándokúton - ma is felcsillan Isten misztériumának egy sugara, mely úgy lépett be az emberiség történetébe, mint legnagyobb ajándék." (II. János Pál)

48 évvel ezelőtt adta ki Dr. Nemes Vazul bencés plébános „A magyar Mária-Cell kegyhelyének ismertetése" című könyvecskét a templom felszentelésének 200. évfordulójára. Ezután nagyon nehéz évek következtek, a magyar egyház, és így a celldömölki Mária kegyhely életében is.

Most a szabadság, de közömbösség óráiban újra kopogtat Mária, Isten választottja, Jézus anyja. Kopogtat úgy, miént Erzsébetnél, aki felismerte Mária boldogságot sugárzó hltét. Kopogtat, mint Betlehemben: tapintattal, kérve-kérve bennünket, hogy bebocsátást nyerjen Szent Fia a magyar lelkekbe, családokba és közösségekbe.

Engedjük, hogy kiscelli Szűzanya átölelje múltunkat, jelenünket és jövőnket bemutathassa életünket Szent Fiának, aki által mindig szabad út tárul fel számunkra isten előtt. Szívből kívánom, hogy jelen kiadványunk minden olvasója tapasztalja mindennapi zarándoklásában a hit örömét, Mária nélkülözhetetlen szerepét és az Isten felé vezető út igazságát.

A dömölki apátság ősi kegyhelye

A celldömölki búcsújáráshely története szorosan kapcsolódik a dömölki apátság történetéhez. Kemenesalja kialudt tűzhányó hegyének, a Sághegynek északkeleti tövében alapították az Árpádok korában Szűz Mária tisztelére a dömölki bencés apátságot, hogy benne az istentisztelet és az evangéliumi tanácsok szerint való szerzetesi élet virágozzék.

Az apátság létrehozásának időpontjára - oklevelek hiányában - máig nem tudunk pontos választ adni.

Sem az apátság alapítóját, sem alapítólevelét nem ismerjük. Első fennmaradt okleveles említése 1252-ből való, de ennél nyilván korábbi eredetű. Feltételezhetően II. Béla alapította, s így keletkezése 1133-ra rehető. Létrehozásának kőbe merevedett koronatanúját, gótikus stílusú templomának romjait ma is láthatjuk.

Az apátság a középkor évszázadaiban csendes észrevétlenségben teljesítette hivatását. A bencés szerzetesek a templomban imádságra, a mezőkön munkára tanították a népet. Gondoskodtak a lélek és a test táplálékáról, az élet helyes értékeléséről.

A kolostor szellemi életének kisugárzását jelzi az is, hogy Dömölk a XIV. század folyamán

egy ideig a közjegyzői tevékenységet folytató hiteles helyek közé tartozott. Mindezek mellett nem feledhető, hogy az apátság elsődleges célja a Szűzanya tiszteletének terjesztése volt. A szerzetesek szorgos munkája révén az ősi templom búcsújáró helyé vált, ahová nem kis számban sereglettek a vidék Mária-tisztelői.

Amikor hazánk nagy részében a török lélt az úr, Dömölköt is elérte a végzete. A klastrom elpusztításakor a templom kegysozobrát egy bencés szerzetes titkon magához vette, és a csallóközi Dénesd templomába menekítette. Napjainkban is ott található a ma már csak romokban álló dömölki templom valahai éke.

Az apátság szomszédságában - attól kicsit északra - a 14. és 15. század fordulóján - egy új település, Nemesdömölk keletkezett, amely az 1681. évi XXVI. törvénycikk hatására Kemenesalja, sőt fél Vas vármegye evangélikus népének templomos helyévé lett.

Közben az ősi dömölki apátság környékét - mint települést - Pördömölk néven kezdték nevezni. Az apátság szempontjából ezen zordon időkben az apát legtöbbször egyedül élt, végezte a lelképásztori teendőket. Időnként egy-egy kíséretű rendtársat kapott Szent Márton hegyéről, Pannonhalmáról. „Élőhalott” korszaka volt ez a dömölki apátságnak, amelyet aztán lassan - 1720 és 1739 között - felváltott az „éledés” időszaka.

A törökűlást követő balsorsos esztendőök után - 1725-ben - Sajghó Benedek főapát Dömölkre látogatott, ahol összeomlott kolostort, felújításra óhajtozó templomot és nagy szegénységet talált. Szemléje után a szombathelyi születésű lelkes rendtagot, Lancsics Bonifácot jószágkormányzóknak küldte ide, aki itt töltött éveit alatt megállította az apátság gazdasági hanyatlását, s ezzel párhuzamosan Dömölk valahai Máriás kegyhely jellegét is igyekezett felújítani. Idejöttének évében - Nagyboldogasszony napjára - zarándok - latra hívta Kemenesvidék papjait és híveit. Tudott, hogy ő már idehelyezése előtt Pannonhalmán is bizonyította, hogy hazánkat Mária országának tartotta. Ott írta a Magyarok Nagyasszonyának szinte minden magyar által mindmáig ismert legkedvesebb himnuszát, amely az ő megfogalmazásában eredetileg így hangzott:

„Bóldogasszony Anyánk régi nagy Pátrónánk:
nagy ínségben lévén így szóllamlík hazánk:
Magyar országrúl, Pannóniárúl,
ne feledkezzél el árva magyarokról. ”

Sorai népénekké váltak, s szájról szájra szálltak, miközben változtak is. Jó ideig - az 1848-49-es szabadságharcig, de még utána is-nemzeti himnuszaként is énekeltek. Az Ég áldását esdeklő vers sorai a mindenkori magyarokat hazafias érzelmeik bátor megvallására készítették.

Lancsics Bonifác „törődött testére” - 1737 tavaszán - „hirtelen támadt a betegség, és apr. 25-én visszazáhlit lelke teremtőjéhez...” Azóta a dömölki romtemplom alatti sírboltban porladnak hamvai.

A kiscelli kegyhely története

A dömölki apátság újjáélesztése, avagy inkább a kiscelli búcsújáróhely megalapozása a csehországi Klattauban 1692-ben született Koptik Odó nevéhez fűződik, aki 1713-ban lépett a bencés rendbe. Pappá szentelése után a világhírű zarándokhely, Máriacell kegytemplomának gyóntatópapja volt. Munkája közben mélygyökerű Mária-tisztelettel gazdagodott nagytudósú személyisége. Szorgossága és előjárói bizalma révén a salzburgi egyetem tanára lett, ahol a tanítás mellett könyveket is írt. Rendi előjárói szervező munkáját kamatoztatták, amikor egyetemi kollégiumok céljára végzendő külföldi gyűjtéssel bízták meg. Adománygyűjtő útján - 1736-ban - került hazánkba, és találkozott a kuruc tisztből szerzetessé szelídült Sajghó Benedek pannonhalmi főapáttal, aki pár évi ismeretség után mind magasabbra értékelte munkásságát. Őt - a nem magyar származású bencést - vélte rátermettnek a dömölki apátság felvirágoztatására, és 1739-ben kinevezte dömölki apáttá.

Koptik 1739. július 9-én érkezett Dömölkre, ahol három szerzetest és nyomorúságos

körülményeket talált. A templom boltozata és tetőzete közé szorított cellában húzódott meg. Máriacellából magával hozta az ottani kegyszobor hiteles másolatát, amelynek a Sághegyen próbált hajlékot biztosítani. Ez a terve nem sikerült. Végül is az ősi monostor-templomtól keletre, a régi pápai országút mellett épített fel egy fakápolnát és abban helyezte el a kegyszobrot. A kápolna és a földbe vájt remetekunyhó mellett egy ásványkutát is ásott. Munka közben a kút szájából egy nagy kő esett a mélyben dolgozó kőműves fejére, megsértette a „nyakán a gerincvelőnek kemény és puha hártáját, és a kőműves mégis meggyógyult." A következő években - tagadhatatlanul a kútásó csodás gyógyulásának hírére - zarándokok ezrei érkeztek a kegyszobornak otthont adó fakápolnához, ahol további gyógyulások és imameghallgatások történtek.

Minderről „A Kis-Mária-Czeli csudálatos kép története" c. kiadványban - idézve a győri püspök 1745-ben kihirdetett határozatát, miszerint a szobrot „kegyelminek és csudatevőnek" nyilvánítja - így számol be a szerző 1859-ben:

„A csudák száma napról napra szaporodván, Gróf Zichy Ferencz győri püspök, kinek egyházi megyéjébe Kis-Mária-Czel akkor tartozott, hogy boldogságos Szűz iránti tiszteletet a hívekben nevelje, főpásztori hivatala s ama különös áhítatossága következtében, melylyel a magyarok Nagyvédaszszonyának hódolt, az egyházi törvények e tekintetben igen is szigorú szabályai szerint ezen eseményeket rendre a legszorgalmasabban megvizsgáltatá; s meggyőzettevén a hites tanúk tömérdek serege által, melyben főbb rangúak s így nagyobb tekintélyűek is találkoztak, 1745-ik évnek Szent András hava 7-én kihirdetetté az általa már Mindszenthó 21-éu aláírt e határozatát: „Mint hogy a legkegyelmesebb Istennek áldásai a keresztény híveknek többféle inségeit e szent szobornál megszüntették, s körülötte rendkívüli meggyógyulások történtek; mint ezt a tridentini szent gyűlekezet parancsa szerint fölállított ítélőszék-köteleességét kellő óvatossággal teljesítvén -valóigaznak találta: mi a szent szobrot kegyelminek nyilvánítjuk, s mint ilyent a keresztény hívek közbuzgó tiszteletére kitétetni rendeljük." E határozat az említett napon mintegy 20.000 zarándok előtt lőn kihirdetve.

Újabb vizsgálatok tartaván pedig a püspök ugyan 1745-ik évnek Szent-András hava 17-én a második határozatát is kiadá, melyben mondja: „Mivel a tiszteletre méltó szobor rendkívüli kegyelmek-, gyógyulások- és csudáknak fényével tündöklök, s általa a jó Isten az ő mindenhatóságának csudálatos tetteit nyilvánítja; mi azt nem csak kegyelminek, hanem csudatevőnek is valljuk, s a hívek buzgó hódolatába ajánljuk."

E hirdetménynek következtében lőn, hogy némely évben 50.000 zarándoknál is több járult a csudatevő képhez. Még pedig nem csak a pór nép látogatá azt buzgón, hanem még legfőbb rangú családok is megtevék ezt. Legtöbben jelenének meg akkor, midőn a szent szobrot maga a püspök ékesíté föl azon arany koronákkal, melyeket Gróf Erdődy György a kir.kincstár főnökének buzgalma ajándékozott; midőn egyszersmind XIV. Benedek pápának anta kegyes irata is föl lőn olvasva, melynél fogva minden keresztény katolikus hívő, a csudakép előtt megjelenvén, bármely napon teljes bucsut nyerhet, ha az ennek elnyeréséhez egyébkint megkívánt föltételeknek megfelel."

Ez idő tájban, 1744/45-ben történt, hogy a szombathelyi zarándokok a régi fából épült kegykápolnát kőből újjáépítették, és új oltárt is állítottak bele. Koptik kérésére a győri püspök 1745. november 21-én, nem kevés zarándok jelenlétében, ünnepélyesen helyezte el a kegyszobrot a megújított kápolnában.

Közben az új búcsújáráhely szervezőjét, Koptik Odót a zarándokok számának folytonos növekedése és a kápolna kicsinysége arra ösztökélte, hogy új templomot építsen. Célja megvalósításához elsősorban a pannonhalmi főapát jóindulatát akarta megszerezni, de rajta kívül a magyar főurak, s Róma támogatását is biztosítani akarta. Célja valóra váltása ügyében négy esztendőn át kilincsel az illetékeseknél. Az építést 1747 tavaszán kezdték el. A következő év őszén már állt az új templom, s benne a kápolna a kegyszobor számára. 1748. szeptember 15-én ezrek kíséretével vitték át a kegyszobrot végleges helyére. A templom megáldását és az újonnan szervezett ének- és zenekar szereplése is emelte. Nevezett püspök a következő évben újra elzarándokolt Kiscellbe, és hosszú levélben méltatta Koptik apát példás buzgóságát.

Mivel a kegyszobor a koptiki kápolnából átkerült az új templomba, a régi kápolna elvesztette eredeti jelentőségét. Ettől kezdve az oltárt Szent Anna képéről Szent Anna kápolnának

nevezték. 1825-ben megújították, 1865-ben pedig keleti oldalára kis fatornyot építettek. Így állt 1895-ig, amikor egy hadgyakorlat idején Ferenc József az apátságban lakott. A kápolnát akkor forgalmi akadállyal minősítették és lebontották. A mellette lévő szentkutat meghagyták és később helyreállították.

Míg a győri püspök és püspökség mind nagyobb mértékben támogatta Koptikot céljai valóra váltásában, a pannonhalmi főapát magatartása éppen ellenkező irányt mutatott. Napról-napra gyengült a dömölki apát iránti bizalma. 1750-ben vizsgálatot kezdeményezett Koptik apát ellen. Vitájuk Mária Terézia elé került. A királynő 1750. október 16-án kelt rendelkezésében úgy döntött, hogy Koptiknak Göttweigbe, az oitani kolostorba kellett költöznie, ahol haláláig, 1755. október 24-ig élt „száműzetésben”.

Az apátság új püspökségbe kerül

Mária Terézia királynő 1777-ben a győri, a veszprémi és a zágrábi egyházmegyék szélein fekvő 119 plébániából alapította meg a szombathelyi püspökséget, amelynek első püspöksége a volt győri nagyprépost, Szily János lett. Kiscellt és egész Kemenesalját az új püspökségbe osztották. Azt a gondosságot és szeretetet, melyet a kiscelli búcsújáráshely a győri püspökségtől korábban kapott, megnyerte Szombathely új püspökétől, Szily Jánostól is, aki gondos szervező munkája közben kiemelten foglalkozott a dömölki apátsággal és a kiscelli plébániával.

1780. szeptember 10-én nagy ünnepségek között szentelte fel a kiscelli templomot. A búcsújáráshelyet pedig nem kevés kiváltsággal tüntette ki.

A II. József-i korszak velejárói

Mária Terézia halála után -1780-ban - fia II. József lépett a trónra, aki szabadelvű felfogását a hozzá nem tartozó egyházi ügyekben is érvényre juttatta. A szerzetesek közül csak azokat tűrte, akik tanítással és betegápolással foglalkoztak, de ilyenek közül is többek kolostorát feloszlatta. A magyar bencések jó része lelkipásztorkodással és tanítással szorgoskodott. Sorsukat mégsem kerülhették el. A „kalapos király”-ként emlegetett fejedelem sorra adta ki rendeleteit, amelyek a szerzetesi élet gyakorlását gátolták. 1786-ban feloszlatta az ősi pannonhalmi főmonostort, ősi kincseit és könyveit elkótyavetélte. A többi apátság is sorra került. Szily püspök még ezekben a nehéz időkben is vigasztalta a kiscelli bencéseket, és ígérte, hogy támogatni fogja őket.

Mindezek ellenére 1787. január 24-én megérkezett Kiscellbe két fejedelmi megbízott azzal a felhatalmazással, hogy a kolostort oszlassák fel. Az apátságban ekkor hét misés rendtag élt. A biztosok összeírták minden értéket, aztán több ár- verést tartottak, amelyeken dobra ütötték az apátság és a templom minden ingóságát. Elprédálták mindazt az értéket, amit az apátság négy évtized alatt szerzett. A fejedelem terve az volt, hogy a búcsújárást betiltja, és Kiscellben csak a plébánia marad egy plébánossal, a többi bencés mehet ahová akar.

Szily püspök ekkor arra kérte a kancelláriát, hogy maradjon legalább öten Kiscellben, mert ennyire szükség van. Végül ennyien benn is maradhettek a kolostorban. Pausz Amand mint plébános, a többi négy mint kiségitő. Az apát - Nemes Gáspár - egy másik rendtársával egy magánház lakója lett.

Az istentiszteletek elszegényesedtek, az ének- és zenekar megszűnt, a búcsúsok, bár kissé megfogytak, mégis szép számmal jöttek a szokott időben.

A fejedelem 1790. február 20-án bekövetkezett halála után föllélegzett az ország. Vasvármegye menten megszüntette több rendelkezését, elsősorban azokat, amelyek az istentiszteletre vonatkoztak. A jeles Pausz Amand a búcsújárást jelentőségét azzal is emelni akarta, hogy 1797-ben kiadta a „Kiscelli Zarándok” című művét, amelyben megismertette a búcsújáráshely történetét, mibenlétét, és gyakorlati útmutatást adott arra vonatkozóan, miként járhat a zarándoklat lelki haszonnal.

1802-ben megtörtént a bencés rend visszaállítása. Ebben az időben Novák Krizosztom volt az új pannonhalmi főapát, aki akkor Pausz Amandot, aki az eltörlés alatt is derekasan vezette a

kiscelli búcsújáráhely plébániáját, házfőnöknek tette meg.

Miután a Koptik által Máriacellből hozott kegyszobrot hivatalosan is csodatevőnek ismerték el, az 1740-es évektől hatalmas méreteket öltött a búcsújárás. Az ideérkező ezrek ellátására a kápolna szomszédságában épült fel az első vendégfogadó, majd később a felépült templom északi oldalának közelében sorakoztak a bábosok, a szentképeket, gyertyákat és egyéb kegytárgyakat árusítók bódéi és házai, főként a pápai országút mentén. Az idetelepülők nagyrészt német származásúak voltak, persze magyarok is akadtak köztük, foglalkozásukat tekintve vendéglősök, kereskedők és iparosok. Az 1760-as~években kb. 25 ház állt a templom közelében. Ezek lakóiból alakult meg 1787-ben Kiscell község, amelynek élén a bíró és esküdtek mellett jegyző is volt. Kiscell 1907-ben egyesült Nemesdömölkkel, s azóta hivják a települést Celldömölknek.

A rend visszaállítása után az apátság vezetői folytatták a Koptik által alapozott kegyhely építését és szépítését. Közülük többen is megérdemelnék a kiemelés. Itt most elsőként az 1874-től 1900-ig apátként működő Hollósy Jusztiniánt nevezzük meg, aki felépíttette a zárdát, és 1891-ben az Isteni Szeretet Leányaira bízta a benne lévő iskola és óvoda vezetését. A celli ún. régi temetőben álló - ma ravatalazóként használt - kápolnát is ő építtette 1789-ben. Az MTA tagjaként és Celldömölk díszpolgáraként 1900-ban halt meg. A templom körüli tér az ő nevét viseli. 1917-től 1922-ig dr. Kúhár Flóris volt a plébánia vezetője. Elősegítette a zárdai polgári leányiskola beindítását 1917-ben, s kiadta a búcsújáróhelyet ismertető könyvecskéjét 1918-ban.

Az 1950-es rendfelosztás előtti utolsó apátnak, Jándi Bernardinnak nagy szerepe volt a zárdá épületének bővítésében és a polgári fiúiskola alapításában is. 1933-ban ő szervezte meg - dr. Horváth Károly akkori plébános közreműködésével - a dömölki apátság 800 éves jubileumi ünnepségét, amelyen részt vett Serédy Krizosztom parmonhalmi főapát is. 1948. szeptember 12-én Jándi Bernardin és dr. Nemes Vazul plébános szervező közreműködésével tartották meg a kegytemplom 200 éves jubileumát. Az ünnepségen jelen volt Mindszenty József bíboros, esztergomi érsek, Magyarország hercegprimása mellett Grösz József kalocsai érsek, Shvoj Lajos székesfehérvári, Kovács Sándor szombathelyi, Papp Kálmán győri püspök és dr. Sárközi Pál pannonhalmi kormányzó apát.

Az 1950-es rendfelosztás óta a szombathelyi egyházmegye papjai látják el a búcsújáróhely plébániájának vezetését.

A kegytemplom ismertetése

A templom latin kereszt alakú. Ötven méter hosszú és 21 méter széles. Nyugatra néző homlokzatából emelkedik ki a két 40 méter magas barokk torony. A homlokzat záróívét a Szűzanya monogrammjá, nevének betűi díszítik. A monogramm alatt van 1948. szeptember elseje óta egy mozaikszerű üvegfestmény, Palka József alkotása. Ez egyben jubileumi emlékek is számít, hiszen 200 évvel ezelőtt, 1748. szeptemberében helyezte el Zichy Ferenc győri püspök a kegykápolnában a csodatevő kegyszobrot. Palka képe a „Titkos Jelenések” könyvének napfénybe öltözött csillagkoszorús Asszonyát ábrázolja. Mellette jobbról és balról a homlokzat díszítő bemélyedéseit Szent Benedek keresztes érmének - ugyancsak mozaikszerű üvegfestményből készült - ábrái töltik ki. A főkapu feletti homlokzati mélyedésben Szent Anna fából faragott szobra áll. A homlokzati alsó ablakokat is Mária monogrammjával ellátott vasrácsok díszítik. A tornyokon lévő és ma is működő toronyórákat 1929-ben készítették.

Ha a homlokzati részen, a főkapun lépünk be a templomba, lenyűgöz bennünket az arányos tagoltság. A tető hatalmas boltíveken nyugszik, melyek kétoldalt pillérekre támaszkodnak, s a pillérek kápolnasorra tagolják a két oldalhajót.

A hosszú főhajó elején emelkedik a kegykápolna, amelyet a templom felépülte - 1748 - óta kétszer is megújítottak. Először 1825-ben, másodszor pedig 1859-ben. A kegykápolnában lévő oltár fölött van a Boldogságos Szűz csodatevő szobra, Mária karján a kisdud Jézus. A kápolna homlokzatán a búcsújáróhely nagy jótevőinek, gróf Erdődy Györgynek és nejének, herceg Eszterházy Teréziának címere látható. A kápolnát kupola fedi, melynek közepén kis torony

emelkedik ki. A homlokzat két sarkán pedig harsonás angyalok térdelnek. A kegykápolna előtt két hatalmas barokk stílusú angyalszobor látható.

A kegykápolna mögött áll Szent István oltára. Oltárképe a XVIII. századból való, mely felső felén Szent Henriket és Szent Istvánt, alsó részén pedig Szent Istvánnak Boldog Gizellával történő eljegyzését ábrázolja.

A főhajóban jobbról és balról egyaránt hét-hét erős tartóoszlop tartja a boltozatot. Köztük hat-hat mellékoltár fülkéje látható.

A főbejárattól jobbra indulva (a templom déli oldalán) a következő mellékoltárokat láthatjuk:

- 1.) Jézus születésének oltára
- 2.) Szent Mihály főangyal oltára
- 3.) Szentolvasó oltára
- 4.) Szent Benedek oltára

A kápolna fülkéjében lévő kriptában 1994. október 15-én helyezték el Járdi Bernardin apát és dr. Nemes Vazul plébános Pannonhalmáról „hazahozott” hamvait. Ők az 1950-es rendfelosztás idején Celldömölkön tevékenykedtek.

Szent Benedek oltárának elülső pilléréhez támaszkodik a szószék, rajta domborművekben a Boldogságos Szűz élete és megdícsőülése.

- 5.) Nepomuki Szent János oltára

A déli kereszthajóban áll. Oltárképén a gyónási titok vértanú szentjének megdícsőülését örökítette meg a bécsi születésű Dorfmeister István soproni festőművész.

- 6.) Szent László oltára

A főbejárattól balra indulva (a templom északi oldalán) a következő mellékoltárokat láthatjuk:

- 1.) Szent Kereszt oltára
- 2.) Szent Albán oltára
- 3.) Szent Család oltára
- 4.) Szent Skolasztika oltára
- 5.) Szent Anna oltára

A templom északi kereszthajójában áll. Az oltárfulke oldalán láncra erősítve függ az a kő, amely Koptik apát idejében a kútásót félholtra sebezte. A Szent Anna oltártól balra, a templom északi falára 1995. június 25-én Koptik Odóra emlékeztető márványtablát helyeztek el.

- 6.) Szent Imre oltára

A templom belső festését Borsa Antal győri iparművész végezte 1941-ben. A mennyezet hat kupolájának freskói a kórustól indulva a következők: 1. Angyali üdvözlés; 2. Szűz Mária meglátogatja Erzsébetet; 3. Jézus bemutatása a jeruzsálemi templomban; 4. A tizenkét éves Jézus; 5. Szűz Mária mennybevétele; 6. Szűz Mária megkoronázása. A jobboldali kereszthajóban Szent Benedek és Kapisztrán Szent János, a baloldali kereszthajó mennyezetén pedig Árpád-házi Szent Margit és Árpád-házi Szent Erzsébet alakját örökítette meg.

Az oldalhajók oltárfülkéinek falára ugyancsak Borsa Antal műkőből készült keresztúti képeit helyezték el 1942-ben.

A kegytemplom főkapui bejáratánál két oszlop tartja a kórust, amelyen már a kezdetektől fogva mindig volt és van orgona. 1914-ben ötödik orgonáját kapta a kegytemplom. Ezt 1876-ban Mauracher Máté salzburgi orgonamester a pannonnahani bazilika számára készítette. Ott használták négy évtizedig, s aztán hozták a celli kegytemplomba.

A templom keleti falához támaszkodik a sekrestye, melynek bútorzata 1865-ben készült. Belőle nyílik egy - korábban gyóntató szobának, ma pedig előadások tartására használt - terem. Falain a magyarországi búcsújáráshelyek kegyképeinek fatáblára festett másolatai láthatók. Ezek már 1748-ban, a templom felépültekor is megvoltak, s a körmenetekben rúdra erősítve mutatták be a híveknek. Legutóbb 1948-ban a templom felszentelésének 200 éves jubileumán.

A sekrestye melletti teremből kilépve falépcső vezet fel a kincstárba, az ún. tárházba. Ennek a teremnek a falait Schweichard osztrák festő képei díszítik. A freskók 1774-ben készültek. A két kupolakép Mária mennybevételét, illetve megkoronázását ábrázolja. A sarokmezőkben a kegyhelyalapítás csodáit örökítette meg a művész. Itt látható a félholt kútásó meggyógyulását

ábrázoló sarokfreskó.

A tárházban látható különféle hálatárgyak és képek meghatóan bizonyítják azokat az ima meghallgatásokat, melyekben a Kiscelli Szűzanya által részesültek a testi-lelki gyógyulást kereső hívek. Különösen érdekes az a kép, amelyet a Visen lakó Horváth János 1759-ben ajándékozott hálája jeléül, mert Szűzanya szerencsésen kimentette fiát a vízből Boldogasszony Fogantatása napján. Egy másik képen 1817-ben azt festette meg az ismeretlen festő, amikor Böhm János és felesége Markt Krumbach-ból utaztak „Kis-Mária-Czellbe”. Sárvárnál, amikor a hídon akartak átkelni, kocsistól-lovastól a Rábába estek. Háromnegyed órán át küzdöttek a vízzel, s közben a Kiscelli Kegyelem Anyjához fohászkodtak, hogy mentse meg őket. Miután a vízből szerencsésen megmenekültek, Kiscellbe érkeztek és a kegyeszobor előtt hálát adtak a Szűzanyának. Ekkor történt, hogy betegségükből is meggyógyultak. A képet - a hála örök jeléül - két gyermekük adományozta a templomnak.

A tárház keleti oldalának falához támaszkodik két szekrény. Mindkettőn művészi, nehéz, domború hímzésű, ezüsttel átszőtt antependium van. A XVII. század hagyatéka, a terem legértékesebb darabjai. Az egyikben népies ízlésű szoborcsoportok ábrázolják Jézus gyermekkorát. Láthatjuk egy gyónást igazoló kis szentkép márványdúcát, és még sok mást sorolhatnánk az itt évszázadok alatt összegyűlt emléktárgyakból. Ezeket a használat megkoptathatta, színük elfakulhatott, de muzeális értéküket nem veszítették el.

A Kálvária

A templom keleti falához közel áll a Kálvária épülete. 1755 körül építtette Liptay János ezredes, miután nyugalomba vonulásakor Kiscellben telepedett le. A bencés rend iránti háláját fejezte ki ezen a barokk stílusú, műemlék jellegű, nemes célt szolgáló épület felépítésével. A két torony közötti homlokzat mögött van a Szentsír-kápolna. Oldalhomlokzatai barlangot utánoznak. A tornyai alatt induló lépcsőkön át lehet feljutni a felső szinten kialakított, nyitott építményben felállított kálvária-csoporthoz. A szentsír korpusza és a három megfeszített szobra barokk jellegű.

Liptay ezredes később Kismartonba költözött. Végrendeletében Krisztus Keresztjének egy kis ereklyetartóba foglalt darabkáját ajánlkozta a templomnak, mely ma is a tárház legféltettebb kincsei közé tartozik.

A kolostor

Koptik Odó Göttwiegebe való távozása és halála után sem fogytak a jószívű adakozók. Oldalakon át sorolhatnánk azokat, akik nem kevés pénzt, misepénzt, kegytárgyakat, ékszereket és egyebeket adományoztak a templom és a kolostor építése s ékesítése céljára.

Így kerülhetett sor a bencés apátság új kolostorának építésére is. 1760 tavaszán rakták le az eredetileg négyszögűnek tervezett épület alapjait, amely akkor már csak - a nyugati oldalon lerövidített - U alakot kapott. Az épület templom felőli - keleti - oldala hangsúlyos lizénákkal tagolt homlokzattal készült. Az építkezés negyedik évének őszén, 1763. október 5-én nagy ünnepélyességgel közepette rakták fel a főbejárat homlokzatára az aranyozott kettős keresztet. A keleti, főbejárat oldal tengelyében áll az öt lépcsőfokkal kialakított kőkeretezésű, 1764-es évszámmal és szobrokkal díszített bejáratú kapu. Az oromzat tengelyében lévő fülkében 1764. június 30-án ünnepélyes szertartás keretében helyezték el a Boldogságos Szűz kőszobrát.

A klostrom belső építkezési munkálatai még évekig folytak, s a valóságban csak 1770-ben történt meg ezen látványos barokk stílusú épület építésének befejezése.

Tagadhatatlan, hogy a Koptik Odó által megalapozott Kiscellben, a mai Celldömölkön a barokk jellegű városközpont legszebb épületei a kegytemplom, a kolostor és a Kálvária.

Irodalomjegyzék:

- Pacher Donát: A dömölki apátság története (Budapest, 1912)
- dr. Nemes Vazul: A magyar Mária-Cell kegyhelyének ismertetése (Celldömölk, 1948)
- Porkoláb István: Celldömölk Kismáriacell szabadalmas mezőváros története (Celldömölk, 1927)
- C. Harrach Erzsébet - Kiss Gyula: Vasi műemlékek (Szombathely, 1983)
- 200 éves a Szombathelyi Egyházmegye (1777 - 1977) c. könyv V. fejezete: Szigeti Kilián: Az egyházmegye búcsújáróhelyei c. részből a Celldömölkre vonatkozó adatok.